

*Dr Vladimir Pavić**

*Dr Milena Dorđević***

NOVINE U PRAVNOM OKVIRU ZA ADR U SRBIJI***

U ovom radu autori razmatraju izmene institucionalnog okvira za arbitražno rešavanje sporova u Srbiji ukazujući posebno na razlike između nasleđenog stanja i novih rešenja, uz relevantna poređenja sa iskustvima iz uporednog prava. Autori su takođe dužnu pažnju posvetili aktuelnim izmenama Zakona o medijaciji (posredovanju), uz kritički osvrt na nova rešenja. Konačno, autori u zaključnim napomenama iznose predloge za izmene aktuelnog pravnog okvira za arbitražu i medijaciju s ciljem sveukupnog povećanja efikasnosti alternativnog rešavanja sporova u Srbiji i rasterećenja sudskih organa.

Ključne reči: Arbitraža. – Arbitražna praksa. – Arbitražna pravila. – Medijacija. – Medijator.

1. UVODNE NAPOMENE

Istraživanja Svetske Banke već dugi niz godina ukazuju na nezavidan položaj Srbije među 189 jurisdikcija kada je u pitanju brzina prinudnog izvršenja ugovora. Tako Srbija, po izveštaju za 2014. godinu, zauzima tek 96. mesto na svetskom nivou, odnosno 21. mesto kada je u pitanju region Evrope i Centralne Azije.¹ Ovakav plasman rezultat je istraživanja po kojem je u Srbiji neophodno 635 dana da bi se

* Autor je redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, *pavic@ius.bg.ac.rs*.

** Autor je docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, *milena@ius.bg.ac.rs*.

*** Rad je napisan kao prilog projektu Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu „Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija sa pravom EU – pravni, ekonomski i sociološki aspekti (2014).“

1 Vid. <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/serbia/#enforcing-contracts>.

prinudno izvršila potraživanja iz ugovora,² uz angažovanje čak 36 različitih procedura čiji troškovi iznose 34% od vrednosti potraživanja.³ Usled tromosti i preopterećenosti sudskog sistema, već duži niz godina čine se brojni naponi kako bi se popularizovalo alternativno rešavanje sporova (ADR), a u cilju povećanja generalne efikasnosti sistema rešavanja sporova na teritoriji Republike Srbije. U tom smislu posebni naponi se čine na planu promovisanja arbitraže i medijacije, dveju glavnih alternativa sudskom načinu rešavanja sporova. Stoga ne čudi to što su 2014. godinu obeležile brojne promene na terenu izmene aktuelnih pravila relevantnih za alternativno rešavanje sporova (ADR) na teritoriji Republike Srbije. Ove izmene su ujedno i predmet istraživanja ovog rada i biće detaljno razmotrene u narednim poglavljima rada.

2. PRAVNI OKVIR ZA INSTITUCIONALNU ARBITRAŽU U SRBIJI

2.1. *Institucionalni okvir arbitražnog rešavanja sporova u Srbiji: nasleđeno stanje i novine*

Normativni i insitucionalni okvir razvoja i delovanja arbitraže u Srbiji ima najviše smisla analizirati počev od 2006. godine. Te je godine Srbija dobila Zakon o arbitraži⁴ baziran na UNCITRAL Model Zakonu i time konačno modernizovala svoje arbitražno zakonodavstvo.⁵ Prevaziđene norme kojima je decenijama arbitraža uređivana u okvirima zakona kojima je uređivan parnični postupak stavljene su

2 Utvrđeno je da je u proseku potrebno 30 dana za podnošenje tužbe i njeno dostavljanje tuženom, 495 dana otpada na tok parničnog postupka i donošenje pravosnažne odluke, a čak 110 dana za njeno prinudno izvršenje.

3 U ukupnoj strukturi troškova utvrđeno je da u proseku 14,5% od vrednosti potraživanja otpada na troškove advokatskih usluga, 7,1% na sudske troškove a 12,4% na troškove prinudnog izvršenja.

4 Zakon o arbitraži, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 46/2006.

5 Više o srpskom Zakonu o arbitraži vid. G. Knežević, V. Pavić, *Arbitraža i ADR*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd 2009, 17–180; V. Pavić, „Serbia“, *World Arbitration Reporter International Encyclopaedia of Arbitration Law and Practice, Volume 2 – National Reports* (eds. Mistelis/Shore/Brekoulakis/Smit), JurisNet, LLC, New York 2010, SERB-1 – SERB-40; M. Stanivuković, „Serbia“, *Intl. Handbook on Comm. Arb. Suppl.* 64, 2011, 1–62; J. Perović, M. Đorđević, „Resolution of commercial disputes through arbitration as a contri-

van snage.⁶ Time je na zakonodavnom planu i konačno raskinuto sa tretmanom kome je arbitraža bila podvrgnuta još od vremena samoupravnog socijalizma – a to je položaj načina rešavanja sporova prevashodno međunarodnog karaktera, uz izraženu preferencu institucionalnih u odnosu na ad hoc arbitraže.

Institucionalni okvir u kome su se odvijale arbitraže nije, međutim, pretrpeo jednako temeljne promene, već je – manje ili više – nastavio da funkcioniše na već postojećim temeljima. Razvoj arbitraža u Istočnoj Evropi je od kraja Drugog svetskog rata išao uz razvoj stalnih arbitražnih institucijama pri državnim privrednim komorama. Članstvo u državnim komorama bilo je obavezno za sve privredne subjekte. Mada se ovim obezbeđivalo da institucionalne arbitraže budu pri zajedničkim komorama, te time i u percepciji članova jednako bliske ili udaljene od svih, položaj institucionalnih arbitraža često je izazivao podozrenje kod potencijalnih stranih korisnika arbitražnih usluga. U njihovoj je percepciji stvarna ili prividna bliskost komora bila razlog za manje ili veće podozrenje i prema arbitražnim institucijama koje su pri komorama delovale. Ovaj se rad neće baviti (ne)opravdanošću tih percepcija. Ipak, valja konstatovati da je takav 'državni' багаž, osim stabilnosti institucionalnog rešenja i lokacije često predstavljao prepreku popularizaciji i daljem razvoju arbitražnog načina sudovanja.

U Srbiji su do 2014. delovale dve stalne arbitražne institucije, obe pri Privrednoj komori Srbije (PKS). Spoljnotrgovinska arbitraža (STA) naslednica je Spoljnotrgovinske arbitraže koja je delovala pri Privrednoj komori Jugoslavije. U vreme socijalizma ona je predstavljala za strane poslovne partnere preko potreban alternativni forum za rešavanje sporova u SFRJ. Nakon raspada Jugoslavije, 'nasledila' je relativno uspešno već postojeće klauzule, ali su ratna dešavanja, ekonomske sankcije i smanjenje državne teritorije uticale i na opadanje broja slučajeva koji su pred njom rešavani.⁷ Osim toga, i interni akti STA (Pravilnik), a i

butor to improvement of business environment in Serbia“, *Ekonomika preduzeća* 3–4/2013, 36–47.

- 6 Glava XXXI (čl. 468a–487) Zakona o parničnom postupku, *Službeni list SFRJ*, br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 i 35/91 i *Službeni list SRJ*, br. 27/92, 31/93, 24/94, 12/98, 15/98 i 3/02).
- 7 Više o tome videti: M. Djordjević, „The Foreign Trade Court of Arbitration at the Serbian Chamber of Commerce (Serbia FTCA)“, *World Arbitration Reporter International Encyclopaedia of Arbitration Law and Practice, Volume 2 – National Arbitration Institutions* (eds. Mistelis/Shore/Brekoulakis/Smit), Ju-

zakonski okvir (Zakon o komorama), ograničavali su njenu nadležnost na sporove ‘sa međunarodnim elementom’.⁸ Iako je u internoj praksi STA pojam ‘međunarodnog elementa’ bio odskora tumačen široko,⁹ formulacija je ipak ostavljala određene nedoumice u pogledu toga kada je uslov ‘međunarodnosti’ zadovoljen.

Ovaj problem neophodnosti ‘međunarodnog elementa’ nije se mogao izbeći u situaciji u kojoj pri PKS postoji, na osnovu Zakona o komorama, posebna arbitražna institucija kojoj je povereno rešavanje sporova bez elementa inostranosti – Stalni izabrani sud (SIS) pri PKS. SIS predstavlja tzv. ‘zatvorenu’ institucionalnu arbitražu, tj. arbitražu koja rešava samo sporove između članica udruženja pri kojem arbitražna institucija postoji. Zakon predviđa da „Stalni izabrani sud *odlučuje o međusobnim privrednim sporovima članova komore*, ako stranke pismeno ugovore nadležnost tog suda“ (naglasili autori).¹⁰ Do januara 2013. godine ovo zakonsko ograničenje nije igralo veću praktičnu ulogu, s obzirom na to da je članstvo u PKS bilo obavezno. Ukidanjem obaveznog članstva, zakonska odredba potencijalno je znatno ograničila krug sporova koji bi se mogli rešavati po Pravilniku SIS. Naime, zakonska formulacija ne govori o tome da članovi PKS mogu za međusobne sporove da ugovore SIS, već da SIS *odlučuje* o međusobnim sporovima *članova*. Ako se po strani ostavi nespretna zakonska redakcija (ne odlučuje SIS, već arbitri, a prema Pravilniku SIS), i dalje je jasno da je članstvo u PKS svih stranaka u postupku neophodan preduslov

risNet, LLC, New York 2010, FTCA 3 i Annex D; J. Perović, M. Đorđević, *op. cit. fn 5*, 34–36.

- 8 Član 33a Zakona o komorama, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 65/2001, 36/2009 i 99/2011 – dr. zakon) predviđa „Spoljnotrgovinska arbitraža odlučuje i posreduje kada je njena nadležnost ugovorena u privrednim sporovima sa međunarodnim elementom.“
- 9 Primera radi, u jednom predmetu je odlučeno da je strano većinsko vlasništvo učesnika u sporu, činjenica da je ugovor sačinjen na srpskom i engleskom jeziku, s tim da je engleski jezik preovlađujući za slučaj spora, činjenica da se sva komunikacija između strana odvijala na engleskom jeziku, da je obaveza plaćanja cene bila izražena u stranoj valuti, kao i činjenica da je jedna od stranaka u sporu pre zaključenja ugovora dobila subvencije srpske Agencije za promociju investicija i izvoza, uz okolnost da su stranke, iako strogo formalno srpska pravna lica, ugovorom predvidele nadležnost Spoljnotrgovinske arbitraže pri Privrednoj komori Srbije, dovoljno da konstituiše međunarodni element u smislu člana 3 Zakona o arbitraži). Vid. odluku br. T-11/08 od 15 aprila 2009, izvod dostupan u M. Djordjević, *op. cit. fn 7*, FTCA 12–13.
- 10 Član 32 stav 2 Zakona o komorama.

da bi „SIS odlučivao“. Stoga, ako dva člana PKS punovažno ugovore nadležnost SIS, naknadno istupanje jednog od njih iz PKS onemogućava tribunal formiran po Pravilniku SIS da odlučuje po tako ugovorenoj klauzuli, čak i kada su u momentu ugovaranja sve ugovornice bile članice PKS. Formulacija citiranog člana i jasnoća u njemu sadržanog ograničenja onemogućavaju drugačije tumačenje.

Dualitet arbitražnih institucija pri privrednim komorama (podela na one koje rešavaju sporove sa i bez međunarodnog elementa), iako poznato čak i u praksi razvijenih arbitražnih jurisdikcija (npr. Austrija), prevaziđeno je i neefikasno rešenje. Ne samo što stvara nedoumice u pogledu nadležnosti dvaju institucija i njihovog eventualnog preklapanja, već i vodi dupliranju troškova administrativne podrške. Međutim, najveći problem je to što su, nakon ukidanja obaveznosti komorskog članstva, domaći privrednici koji nisu članovi PKS ostali bez domaćeg institucionalnog arbitražnog foruma: SIS nije na raspolaganju zbog zakonske zabrane, a ugovaranje arbitriranja po stranom institucionalnom pravilniku (npr. ICC) je daleko skuplja opcija. U takvoj situaciji, alternativa ostaje ad hoc arbitraža, no ona zahteva dodatan angažman kako stranaka i njihovih zastupnika, tako i arbitara. Osim toga, u praksi se pokazalo da su manjkavosti Zakona u arbitraži mahom upravo vezane za norme vezane za ad hoc arbitraže, naročito u pogledu nadležnosti sudova za pomoć ad hoc arbitražama.

Zakon o arbitraži predviđa da stalne arbitražne institucije mogu da osnuju privredne komore, profesionalna i strukovna udruženja, udruženja građana u skladu sa njihovim osnivačkim aktom, ako je to u saglasnosti sa njihovom delatnošću.¹¹ Međutim, sve donedavno ova mogućnost u praksi nije korišćena. 2013. godine je, međutim, osnovano Udruženje za arbitražno pravo, a pri njemu i prva srpska arbitražna institucija van komorskog sistema – Beogradski arbitražni centar (BAC).¹² Nadležnost BAC nije ograničena niti članstvom u udruženju, niti (ne)postojanjem međunarodnog elementa – BAC administrira sve vrste sporova i bez obzira na to ko se javlja kao stranka.

Pravilnik BAC-a usvojen je krajem 2013. godine, a počeo je da se primenjuje od 1. januara 2014.¹³ U istom periodu došlo je do izmene

11 Član 6 Zakona o arbitraži.

12 Više o Udruženju i BAC na websajtu Udruženja: www.arbitrationassociation.org.

13 Dostupan na: www.arbitrationassociation.org/files/Pravilnik%20Beogradskog%20Arbitraznog%20Centra.pdf.

Pravilnika STA i novi Pravilnik (nadalje Pravilnik STA 2014) je stupio na snagu 18. januara 2014.¹⁴ U daljem tekstu pokušaćemo da izložimo novine koje donosi Pravilnik STA 2014, kao i rešenja Pravilnika BAC koja predstavljaju novine u našoj arbitražnoj regulativi.

2.2. Osvrt na novine sadržane u Pravilniku STA

Pravilnik STA koji je donedavno važio stupio je na snagu 2007. godine (nadalje Pravilnik STA 2007)¹⁵ i u svojim formulacijama pokušao je da se što više uskladi sa rešenjima tada novodonetog Zakona o arbitraži. Takvo usklađivanje bilo je normalna pojava, mada je ponekad vodilo prenormiranju: tako je npr. Pravilnik iz 2007. sadržao norme o formi arbitražnog sporazuma, kopirajući norme Zakona o arbitraži.¹⁶ Pravilnik STA 2014 izrađen je na osnovi Pravilnika STA 2007, tako da zadržava mnoge od njegovih karakteristika, uključujući i pomenuto dupliranje zakonskih odredbi.¹⁷ Međutim, Pravilnik STA 2014 pokušao je i da reši neke od konceptualnih i praktičnih problema koji su se javili u praksi STA. Neki od problema nasleđeni su još iz prethodnih iteracija Pravilnika. Novine Pravilnika STA 2014 uglavnom se sastoje u ukidanju nekih anahronih odredbi prethodne verzije.

Prvi je bio koncept lista arbitara. Prema Pravilniku STA 2007 sloboda stranaka da imenuju arbitre bila je apsolutna samo u pogledu koarbitara u tročlanom veću. Arbitar pojedinac i predsednik arbitražnog veća morali su, pak, biti imenovani sa liste arbitara koju je na predlog Predsedništva STA utvrđivala Skupština Privredne komore Srbije.¹⁸ Ovakvo rešenje često je nailazilo na primedbe korisnika arbitražnih usluga, a ponekad i predstavljalo ozbiljnu prepreku konstituisanju tribunala (npr. ako lista ne sadrži arbitre odgovarajućih, posebno jezičkih, kvalifikacija).¹⁹ Pravilnik STA 2014 ukinuo je obaveznost imenovanja

14 Pravilnik o Spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Privrednoj komori Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 2/2014.

15 Pravilnik o Spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Privrednoj komori Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 52/2007.

16 Član 13 Pravilnika STA 2007, cf. član 12. Zakona o arbitraži.

17 Vid. npr. član 8 Pravilnika STA 2014.

18 Član 5(5) Pravilnika STA 2007.

19 Do stupanja na snagu Pravilnika STA 2014 godine aktuelna je bila lista arbitara na kojoj se nalazilo 31 lica iz Srbije i 43 osobe iz inostranstva, uključujući zemlje iz regiona, EU, Švajcarske, Rusije, Ukrajine i SAD. Navedena lica su po

arbitra pojedinca i predsednika veća sa liste – umesto toga, STA vodi listu ‘preporučениh arbitara’ (Spisak domaćih lica sa odgovarajućim kvalifikacijama za obavljanje dužnosti arbitra)²⁰, ali se arbitar pojedinac i predsednik veća mogu birati i van liste, s tim da Predsedništvo STA potvrđuje takvo imenovanje.²¹

Drugo neobično rešenje Pravilnika STA 2007 bilo je tzv. ‘prošireno veće’ koje je preispitalo nadležnost. Umesto uobičajenog rešenja po kome o prigovoru nenadležnosti odlučuje arbitar pojedinac ili arbitražno veće, Pravilnik STA 2007 je pojedincu ili veću pridruživao još i predsednika i potpredsednika STA. O nadležnosti je tako umesto pojedinca odlučivalo prošireno tročlano, a umesto tročlanog prošireno petočlano veće.²² Ova je norma verovatno za cilj imala ujednačavanje prakse pri odlučivanju o nadležnosti. U praksi se, međutim, pokazalo da je ova norma i nepraktična i konceptualno problematična. Naime, iako nije sporno da su stranke pristale da im o prigovoru odlučuje prošireno veće, Pravilnik je obavezivao prošireno veće da donese odluku samo ako je reč o odluci kojom se nadležnost odbija i veće oglašava nenadležnim. U slučaju odbijanja prigovora nenadležnosti, prošireno veće moglo je da o tome odluči ili zaključkom ili delimičnom odlukom. Zaključak bi potpisivali svi arbitri, ali bi obrazloženje zaključka bilo sadržano tek u konačnoj odluci, odluci koju bi potpisao arbitar pojedinac ili tročlano (‘neprošireno’) veće.²³ U slučaju donošenja zaključka javljao se tako neobjašnjiv konceptualni raskorak: zaključak je donosio jedan sastav veća (prošireni), a obrazloženje potpisivali drugi. Pravilnikom STA 2014 ukinuto je ovo rešenje i za odlučivanje o nenadležnosti predviđen klasični mehanizam poznat i u drugim institucionalnim pravilnicima.²⁴

profesiji bili isključivo pravnici, uključujući stručnjake sa univerziteta, privatne prakse i korporativnog okruženja, iako Pravilnik STA 2007, kao ni Zakon o arbitraži, ne zahtevaju pravno obrazovanje kao kvalifikaciju za arbitra.

20 Član 5 Pravilnika STA 2014 predviđa: „Radi pomoći strankama oko izbora arbitara, Arbitraža će obezbediti uvid u spisak lica sa odgovarajućim kvalifikacijama za obavljanje dužnosti arbitra. Ovakve informacije nemaju karakter preporuke, niti na bilo koji način obavezuju stranke ili Arbitražu.“ Ova Lista je dostupna na: <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/Spisakarbitri.doc>.

21 Član 17 Pravilnika STA 2014.

22 Član 18(2) Pravilnika STA 2007.

23 Vid. član 19 Pravilnika STA 2007.

24 Vid. član 15 Pravilnika STA 2014.

Treća novina koju donosi Pravilnik STA 2014 jeste to da po prvi put predviđa mogućnost da STA postupa kao organ imenovanja (Aneks II Pravilnika).

Još jednu novinu predstavlja i promena instruktivnog roka u kome je tribunal dužan da donese odluku. Dok je prethodna verzija pravila predviđala da se odluka donose u roku od 60 dana od dana poslednje usmene rasprave (pred arbitrom pojedincem), odnosno poslednje nejavne sednice arbitražnog veća, sada je taj rok godinu dana od dana konstituisanja arbitražnog veća, odnosno imenovanja arbitra pojedinca.²⁵

Konačno, Pravilnik STA 2014 po prvi put razdvaja u okviru Tarife administrativne troškove STA od naknade za rad arbitara. Međutim, način računanja vrednosti spora, obaveza tužioca da predujmi ceo iznos i istovetna naknada za pojedinca i tročlano veće ostali su nepromenjeni u odnosu na Pravilnik STA 2007.

2.3. Osnovne karakteristike rešenja sadržanih u Pravilniku BAC

Za razliku od Pravilnika STA 2014, Pravilnikom BAC nije popravljeno i unapređeno nešto već postojeće, već stvoreno novo. Ipak, s obzirom na to da je arbitražna praksa u Srbiji do sada prevashodno bila bazirana na arbitriranju pred STA, karakteristike Pravilnika BAC izložićemo uglavnom u onim tačkama u kojima predviđa rešenja drugačija od onih na koje su srpski arbitražni praktičari navikli (a to su, opet ističemo, uglavnom pravila koja se primenjuju u postupcima koje administrira STA).²⁶

Pravilnik BAC se, kao što je već istaknuto, primenjuje u sporovima bez obzira na to da li imaju ili ne element inostranosti. Pravilnikom nije ni na koji način ograničena mogućnost imenovanja arbitara – ne postoje ni obavezne ni preporučene liste. Dok Pravilnik STA 2014 ne reguliše eksplicitno da li stranke mogu ugovoriti arbitražu po Pravilniku STA sa sedištem van Beograda,²⁷ Pravilnik BAC takvu mogućnost do-

25 Član 41(1) Pravilnika STA 2014.

26 Za nešto drugačiju perspektivu vid. G. Born, M. Šćekić, „Belgrade Arbitration Center adopts BAC Rules“, 6. maj 2014, dostupno na: <http://kluwerarbitrationblog.com/blog/2014/05/06/belgrade-arbitration-center-adopts-bac-rules/>.

27 Kompatibilnost takve odredbe zavisi od načina na koji se tumači član 1 Pravilnika STA 2014, kojim se predviđa da je ‘sedište Arbitraže’ (a ne ‘sedište arbi-

pušta članom 4. U slučaju da stranke nisu ugovorile šta drugo, sedište će biti u Beogradu.

Odredbe o jeziku sadržane u Pravilniku BAC su specifične i značajno se razlikuju od odredbi Pravilnika STA 2014. Pravilnik STA predviđa neke uobičajene mogućnosti, npr. to da stranke mogu birati jezik ili jezike postupka, kao i obaveznost prevoda dokaza na jezik postupka. Prepiska STA sa strankom koja nije zastupana od strane domaćeg lica, a 'očigledno ne vlada srpskim jezikom' vodi se na srpskom jeziku s prevodom na engleski.²⁸ Osim toga, tužba se podnosi istovremeno i na srpskom jeziku i na jeziku na kome je između stranaka sačinjen ugovor.²⁹ Za razliku od ovih rešenja, Pravilnik BAC, pak, predviđa da se podnesci podnose na ugovorenom jeziku, a ako jezik nije ugovoren, na srpskom *ili* engleskom. Prepiska BAC sa arbitrima i strankama vodi se na srpskom ili engleskom. Osim toga, Pravilnik BAC eksplicitno predviđa da, ako je jezik postupka srpski, stranke ne moraju prevoditi na srpski dokaze dostavljene na hrvatskom, bosanskom ili crnogorskom jeziku.³⁰

Pravilnik BAC naglašava preferencu za elektronsku komunikaciju i dostavljanje. Ako stranke to ne isključe, dostavljanje se „kada god je to prikladno i moguće“ vrši elektronskim putem.³¹ Situacije u kojima tako nešto neće biti prikladno i moguće su, na primer, one retke situacije u kojima stranke nemaju elektronsku adresu.

Za razliku od rešenja sadržanog u Zakonu o arbitraži i Pravilniku STA 2014, a koji predviđaju da se postupak može otpočeti zahtevom za arbitražu ili tužbom, Pravilnik BAC predviđa da postupak otpočinje tužbom.³² Ovim se pokušava poboljšanje procesne efikasnosti i prezentacija svih zahteva tužioca već u inicijalnom podnesku.

Dok pro Pravilniku STA 2014 sve arbitražne troškove (administrativne troškove i naknadu arbitrima) predujmljuje tužilac, po Pravilniku BAC taj će teret po pravilu biti raspoređen jednako na obe strane, osim ako posebne okolnosti postupka ne opravdavaju da

traže') u Beogradu, dok član 34 predviđa da se usmene rasprave održavaju po pravilu u 'sedištu Arbitraže'.

28 Član 35 Pravilnika STA.

29 Član 27(5) Pravilnika STA 2014.

30 Član 9 Pravilnika BAC.

31 Član 7 Pravilnika BAC.

32 Član 11 (1) Pravilnika BAC.

Sekretarijat BAC naloži drugačiju razmeru predujma ili naloži da svaka stranka snosi troškove koji su određeni u pogledu njene tužbe, protivtužbe ili kompenzacionog prigovora.³³ Osim toga, valja naglasiti da se po oba pravilnika troškovi određuju *ad valorem*. No dok se u slučaju Pravilnika STA 2014 tužba i protivtužba (ili kompenzacioni prigovor) računaju kao ‘poseban spor’ za potrebe utvrđivanja obaveze svake od stranaka da predujmi ‘svoje’ troškove, Pravilnik BAC predviđa da se vrednost spora utvrđuje po pravilu tako što se zbraja vrednost svih zahteva koje su istakle stranke. Od ovoga se, međutim, može odstupiti, naročito ako zahtevi koji stranke ističu proizilaze iz različitih i međusobno nepovezanih ugovora,³⁴ u kom slučaju je za pretpostaviti da se zahteva dodatno angažovanje arbitara.

Načelno ravnomerna raspodela tereta predujma troškova je u Pravilniku BAC propraćena i fleksibilnim pravilom po kome se broj arbitara (u odsustvu sporazuma stranaka) ne određuje isključivo na osnovu vrednosti spora: ako vrednost spora ne prelazi 50 hiljada evra, spor *po pravilu* rešava arbitar pojedinac.³⁵ Osim vrednosti spora, za očekivati je da će ulogu igrati i preference stranaka, kao i kompleksnost spora. Pravilnik BAC sadrži i specifičan način imenovanja arbitara u slučaju višestranačke arbitraže. Dok Pravilnik STA predviđa da, ako se tužioc i tuženi ne sporazumeju o zajedničkom arbitru koga treba da imenuju (u arbitražno veće), imenovanje vrši Predsedništvo STA. BAC Pravilnik preuzima rešenje člana 10(3) UNCITRAL Pravila iz 2010: neuspeh stranaka da imenuju zajedničkog arbitra ovlašćuje Predsednika BAC da imenuje celokupno veće, pri čemu može da opozove već imenovanog arbitra ili ga ponovo imenuje u veće, kao i da odredi jednog od njih kao predsedavajućeg.³⁶

Iako se poverljivost arbitraže često ističe kao jedna od njenih osnovnih karakteristika, Zakon o arbitraži i Pravilnik STA se ne bave poverljivošću arbitraže. Pravilnik BAC ovo pitanje uređuje eksplicitno: ne samo da su usmene rasprave nejavne (osim ako se stranke drukčije ne dogovore),³⁷ već su i stranke, arbitri, svedoci i veštaci obavezni

33 Vid. članove 44 i 46 Pravilnika BAC.

34 Član 1(2) Aneksa I Pravilnika BAC (Tarifa Beogradskog arbitražnog centra).

35 Član 15(2) Pravilnika BAC. Po članu 16 Pravilnika STA 2014, ako stranke nisu ugovorile broj arbitara, sporove manje od 50 hiljada evra uvek rešava arbitar pojedinac, a one veće vrednosti tročlano arbitražno veće.

36 Član 18 Pravilnika BAC.

37 Član 24(5) Pravilnika BAC.

da čuvaju poverljivost postupka i arbitražne odluke u meri u kojoj to nije suprotno merodavnim prinudnim propisima i potrebi da se zaštite sopstvena prava.³⁸ Osim ovoga, Pravilnikom je predviđeno da BAC ima pravo da objavljuje anonimizirane odluke ili sažetke odluka, osim ako u roku od 60 dana od dana dostavljanja stranka ne zatraži da se odluka ne objavljuje.³⁹

Pravilnik BAC sadrži i drukčije rešenje u vezi protivtužbe i kompenzacionog prigovora u odnosu na Pravilnik STA 2014. Pravilnik STA 2014 ne reguliše tretman kompenzacionih prigovora (tako npr. ostaje otvoreno pitanje dopuštenosti prigovora koji izviru iz spornih potraživanja koja proističu iz odnosa koji nisu obuhvaćeni arbitražnim sporazumom ili su čak obuhvaćeni drugim arbitražnim sporazumom ili prorogacionom klauzulom). Istovremeno, Pravilnik STA 2014 predviđa da se protivtužba 'može podneti' samo ako zahtev iz protivtužbe proističe iz *istog pravnog odnosa* (kao i tužba), dakle tužbe naročitog koneksiteta (ne samo vezana za tužbeni zahtev tužioca, već i iz *istog pravnog odnosa*).⁴⁰ Pravilnik BAC, pak, predviđa istovetno pravilo dopuštenosti i za protivtužbu i za kompenzacioni prigovor: o njima veće može da odlučuje samo ako proističu iz pravnog odnosa obuhvaćenog arbitražnim sporazumom,⁴¹ što može biti ugovor u kome je sadržana arbitražna klauzula, ali i npr. vanugovorni odnos obuhvaćen širokom formulacijom arbitražnog sporazuma (npr. 'iz ugovora ili u vezi sa njim').

2.4. Zakonski okvir za arbitražu u Srbiji – *de lege lata* i *de lege ferenda*

Predmet ovog rada je, između ostalog, sagledavanje novina u pravnom okviru za arbitražu na teritoriji Republike Srbije, uz kritič-

38 Član 9(1) Pravilnika BAC. Ova formulacija slična je onoj sadržanoj u članu 8(1) Milanskih Pravila (Camera Arbitrale Milano).

39 Član 9(2) Pravilnika BAC.

40 Član 29 Pravilnika STA 2014.

41 Član 22(1) Pravilnika BAC. Slično pravilo sadrži i članovi 31 i 32 Zagrebačkih pravila iz 2012. Više o ovome i uporednopravnom tretmanu protivtužbe i kompenzacionog prigovora pred arbitražom vid: V. Pavić, „Jurisdiction of an Arbitral Tribunal over Set-Off under Swiss Rules of International Arbitration“, *ASA Special Series no. 44: 10 Years of Swiss Rules of International Arbitration*, (ed. N. Voser), Juris 2014, 35–53; V. Pavić, „Protivtužba i kompenzacioni prigovor u arbitražnom sporu“, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu* 2/2005, 145–160.

ki osvrst na pojedina rešenja. Analiza pravnog okvira za arbitražu u Srbiji bi, međutim, bila nepotpuna ukoliko bi izostalo i par zapažanja na temu zakonodavnog okvira za arbitražu u Srbiji, a naročito u onim segmentima u kojima smo prepoznali potrebu unapređenja postojećeg zakonodavnog okvira. Tako moramo konstatovati da postoji goruća potreba za sistematizacijom pravnih normi kojima bi se uređivala stvarna nadležnost sudova za odlučivanje o pitanjima od značaja za arbitražu. Zakon o uređenju sudova trenutno izričito reguliše samo stvarnu nadležnost za priznanje i izvršenje strane arbitražne odluke,⁴² dok se za ostala pitanja nadležnost utvrđuje na osnovu opštih odredaba ovog zakona koje nisu najbolje prilagođene potrebama arbitraže. Tako su izvan eksplicitne regulative kada je u pitanju sudska nadležnost ostala pitanja utvrđivanja nadležnosti suda za poništaj domaće arbitražne odluke, o određivanju broja arbitara, o imenovanju i izuzeću arbitara kod *ad hoc* arbitraže,⁴³ o prethodnim prigovorima nadležnosti i prekoračenja ovlašćenja, o priznanju arbitražnog sporazuma, o privremenim merama i o pružanju pomoći u izvođenju dokaza.

U pogledu tužbe za poništaj ovakvo rešenje stvara naročite probleme. Za razliku od arbitražnog postupka, koji je po pravilu jedno-stepen, postupak za poništaj arbitražne odluke je dvostepen, s tim da je moguće i postupanje po vanrednim pravnim lekovima, kada god su ispunjeni uslovi za njihovo podnošenje. Imajući u vidu da je imovinski cenzus za podnošenje revizije snižen na 40.000 evra⁴⁴, a da se u arbitraži sporovi vrednosti manje od 50.000 evra tretiraju (u pravilnicima postojećih institucija u Srbiji) kao sporovi manje vrednosti, to je očigledno da su mogućnosti ulaganja revizije u postupku za poništaj arbitražne odluke prema postojećem sistemu velike, čime se značajno narušava efikasnost postupka kao osnovna karakteristika i prednost arbitražnog rešavanja sporova u odnosu na sudski. Istovremeno se potencijalno značajno povećavaju sveukupni troškovi stranaka koje se inicijalno odlučuje za arbitražno rešavanje sporova. Iz ovih razloga se kon-

42 Član 23 stav 3 i član 25 stav 2 Zakona o uređenju sudova, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – dr. zakon, 78/2011 – dr. zakon, 101/2011 i 101/2013.

43 Tako naša praksa beleži i slučajeve gde je Privredni sud u Beogradu rešio o izuzeću arbitara, a istovremeno je predsednik suda uputio strankama pismo da privredni sud nije nadležan.

44 Čl 403 stav 3 Zakona o parničnom postupku, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US i 55/2014.

centracija nadležnosti po tužbi za poništaj nameće kao veoma poželjno rešenje. Uostalom, veliki broj korisnika arbitražnih usluga se odlučuje za arbitražu sa sedištem u Švajcarskoj, upravo imajući u vidu efikasnost švajcarskog sudskog sistema koji predviđa jednostепенost po tužbi za poništaj. Iz istih razloga je i Austrija nedavno izmenila svoje odredbe o sudskoj nadležnosti kada je u pitanju tužba za poništaj arbitražne odluke i uvela jednostепенost odlučivanja po ovom pravnom sredstvu pobijanja arbitražne odluke. U obe jurisdikcije za poništaj je nadležna najviša sudska instanca (vrhovni sudovi).

Koncentracija nadležnosti za određivanje sastava arbitražnog suda, imenovanje i izuzeća arbitara u ad hoc arbitražama takođe je uslovljena nedostatkom izričite zakonodavne regulative i problemima koji su uočeni u dosadašnjoj praksi primene Zakona o arbitraži. Na ovaj način bi se u velikoj meri pomoglo afirmaciji ad hoc arbitražnog rešavanja sporova u Srbiji.

U praksi se takođe kao sporna pokazala odredba člana 30 Zakona o arbitraži kojom je predviđena mogućnost da arbitražni sud sa sedištem u Srbiji odluči o svojoj nadležnosti kao o prethodnom pitanju,⁴⁵ pri čemu je na takvu odluku strankama ostavljena mogućnost da od suda zahtevaju da 'odluči o tom pitanju'. Tako je zakonodavac propustio da pojasni da li je ovde reč o podnošenju tužbe za poništaj ili o nekom drugom pravnom sredstvu, kao i o tome kakvu odluku donosi sud – odluku o nadležnosti ili prekoračenju ovlašćenja ili neku drugu odluku. Nisu jasne ni određene posledice odluke suda da je arbitražni sud nadležan, odnosno nenadležan, kao ni posledice odluke arbitražnog suda da je nenadležan.

Nedostaje i preciziranje domašaja primene Zakona o arbitraži. Član 2 Zakona predviđa da se odredbe ovog zakona primenjuju na arbitražu i arbitražni postupak kada je mesto arbitraže na teritoriji Republike Srbije. Međutim, jasno je iz teksta samog zakona da se odredbe ovog zakona mogu primenjivati i kada sedište arbitraže nije u Srbiji (npr. na postupak priznanja i izvršenja stranih arbitražnih odluka).

Dejstvo stečaja stranke na arbitražni sporazum i arbitražni postupak nije izričito uređen ni Zakonom o stečaju⁴⁶ ni Zakonom o ar-

45 Vid. odluku Vrhovnog suda Srbije u predmetu Prev. 350/08 od 1. oktobra 2008. godine.

46 Zakon o stečaju, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon, 71/2012 – odluka US i 83/2014.

bitraži. Tako su ostala nerazjašnjena pitanja arbitrabilnosti sporova o potraživanjima koja su osporena tokom stečajnog postupka, zatim da li otvaranje stečajnog postupka ima izvesno dejstvo na punovažnost arbitražnog sporazuma, zatim kakvo je dejstvo otvaranja stečajnog postupka na arbitražni postupak koji je u toku, konačno kakvo je dejstvo arbitražne odluke u stečajnom postupku. Iz ovih razloga mogućnosti neizvesnosti i neujednačenosti u primeni prava su velike.⁴⁷

Konačno, smatramo da je arbitrabilnost spora nužno fleksibilnije odrediti tako što bi se zadržao kriterijum da je reč o imovinskim pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati, a izostavio kriterijum nepostojanja isključive nadležnosti suda. Ovo iziskuju razlozi praktične prirode naročito kada je reč o sporovima za koje je predviđena isključiva mesna ili međunarodna nadležnost sudova za stvarnopravne sporove na nepokretnostima u Srbiji.

3. PRAVNI OKVIR ZA MEDIJACIJU U SRBIJI: NASLEĐENO STANJE I NOVINE

3.1. *Pojam medijacije i potreba zakonskog regulisanja*

Za razliku od arbitraže čiji je konačan ishod arbitražna odluka koja ima dejstvo pravosnažne sudske odluke i koja je rezultat postupka koji u mnogo čemu podseća na sudski, rezultat medijacije je sporazum stranaka o predmetu spora, a uloga medijatora (trećeg neutralnog lica) se ne sastoji u rešavanju spora (donošenju odluke), niti nametanja obavezujućeg sporazuma, već u asistenciji strankama da sporazumno dođu do rešenja spora.⁴⁸ Imajući ovo u vidu, nesporno je da je medijacija kao oblik alternativnog rešavanja sporova od davnina zastupljena kako u inostranoj⁴⁹ tako i u srpskoj praksi, te da i bez posebnog pravnog okvi-

47 Više o tome vid. U. Živković, J. Lepetić, „Posledice otvaranja stečaka na arbitražni postupak u pravu Srbije“, *Pravo i privreda* 7–9/2014, 453–468.

48 Više o pojmu medijacije vid. Lj. Milutinović, *Sud ili medijacija – Nađi svoj interes*, Publisher IFC, Beograd 2006, 8; M. Milošević, *Alternativno rešavanje sporova s posebnim osvrtom na medijaciju*, Službeni glasnik, Beograd 2014, 19–20; M. Petrović, „Medijacija – principi i postupak“, *Arbitraža*, Beograd 2003, 98–100; G. Knežević, „Medijacija – mudar pristup sporu“, *Zbornik radova u spomen prof. dr Miodraga Trajkovića*, Beograd 2006, 309–312.

49 O medijaciji u savremenoj praksi vid. Lj. Milutinović, *op. cit. fn 51*, 10–23; M. Milošević, *op. cit. fn 51*, 56–73; N. Petrušić, „Sporovi u oravnim odnosima

ra za njeno odvijanje nije bilo zakonskih smetnji da jedno lice ('mediator') pomogne drugim licima (strankama u sporu) da na miran način i bez angažmana državnog aparata spor reše. Nesporno je, međutim, i da je postojala potreba za zakonskom regulativom ove materije, te da je sa donošenjem prvog srpskog Zakona o medijaciji 2005. godine⁵⁰ (i njegovim izmenama 2014. godine⁵¹), zakonodavac ispravno zauzeo stav da na uočene potrebe u praksi odgovori zakonodavnom aktivnošću. Neophodnost donošenja ovog zakona 2005. godine proizlazila je i iz preuzetih obaveza iz potpisanih međunarodnih ugovora, a naročito iz potrebe za usaglašavanjem sa evropskim pravnim standardima i preporukama Saveta Evrope⁵² čiji je punopravni član Republika Srbija postala aprila 2003. godine. Donošenje novog zakona pak nametnula je potreba za poboljšanjem i unapređenjem postojećeg normativnog okvira posredovanja u rešavanju sporova (uz dodatno usklađivanje sa međunarodnim i evropskim pravnim standardima) kako bi se pospešila primena posredovanja u sporovima koji mogu biti predmet medijacije i posredno ostvarili pozitivni efekti u funkcionisanju pravosudnog sistema u Srbiji, a građanima olakšalo ostvarivanje prava na pravično suđenje u razumnom roku⁵³.

Novi zakon je po broju članova obimniji od prethodnog, ali su njime sad obuhvaćene i neke odredbe koje su sadržane u podzakonskim aktima uz trenutno važeći zakon (npr. izdavanje dozvola za po-

i medijacija", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, Niš 1998–1999, 122–128.

- 50 Zakon o posredovanju – medijaciji, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 18/2005 (u daljem tekstu: Zakon (2005)). Kao prateći podzakonski akti uz ovaj zakon doneti su i Pravilnik o načinu vođenja spiska posrednika, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 18/2005, kao i Pravilnik o programu obuke za posrednika, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 18/2005.
- 51 Zakon o posredovanju u rešavanju sporova, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 55/2014 (u daljem tekstu: Zakon (2014)). Kao prateći podzakonski akti uz ovaj zakon doneti su i Pravilnik o vođenju registra posrednika, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 146/2014, Pravilnik o programu osnovne obuke posrednika, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 146/2014, Pravilnik o izdavanju obnavljanju i oduzimanju dozvole za posredovanje i obrascu dozvole za posredovanje, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 146/2014 i Etički kodeks posrednika, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 146/2014.
- 52 Vid. Lj. Milutinović, *op. cit. fn 51*, 34–38.
- 53 Vid. Obrazloženje Zakona o posredovanju u rešavanju sporova, dostupno na: <http://www.mpravde.gov.rs/files/obrazlozenje%20zakona%20o%20posredovanju%2003.10.2013-1.doc>, (u daljem tekstu: Obrazloženje zakona).

sredovanje tj. vođenje spiska posrednika, kao i odredbe o obuci posrednika).

3.2. Oblast primene zakona

Zakon o medijaciji iz 2005. godine otvorio je put za rešavanje sporova putem medijacije (posredovanja) u širokoj oblasti spornih odnosa dokle god je reč o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati a za čije rešavanje nije predviđena isključiva sudska nadležnost.⁵⁴ Istovremeno, zakon dozvoljava sprovođenje medijacije kako pre pokretanja sudskog postupka tako i tokom sudskog postupka, kako prvostepenog tako i drugostepenog. Na sličan način svoje polje primene definiše i Zakon o medijaciji iz 2014. godine, a lista spornih odnosa u kojima je medijacija moguća ne predstavlja ograničenu već ilustrativnu listu medijabilnih predmeta.⁵⁵ Prednosti medijacije su u praksi posebno uočene kod dugotrajnih skupih sporova, sporova u kojima postoji veći broj lica u ulozi tužioca ili tuženog, kao i u sporovima gde postoji naglašena potreba za očuvanjem poslovnog kontakta između strana u budućnosti, očuvanjem poverljivosti i privatnosti postupka.⁵⁶

3.3. Osnovna načela postupka

Osnovna načela postupka medijacije su dobrovoljnost postupka, jednakost i ravnopravnost strana, privatnost postupka, poverljivost i hitnost.⁵⁷ U pogledu osnovnih načela medijacije Zakon iz 2014. godine donosi izmene kojima se, s jedne strane, usaglašava tekst zakona sa propisima koji su doneti od stupanja prethodnog zakona na snagu, a s druge strane, čine dodatni napor ka popularizaciji medijacije kao alter-

54 Čl. 1 Zakona (2005).

55 Član 3 Zakona (2014).

56 Više o medijabilnosti predmeta spora vid. Lj. Milutinović, *Prepoznavanje predmeta pogodnih za medijaciju – Medijabilnost predmeta, praktikum za sudije*, Centar za medijaciju, Beograd 2007, 55–56; G. Knežević, V. Pavić, *op. cit. fn 5*, 234–237; M. Milošević, *op. cit. fn 51*, 22–27; N. Petrušić, „Alternativni metodi rešavanja pravnih sporova u pravu republike Srbije“, *Naučna konferencija Funkcionisanje pravnog sistema Republike Srbije, Zbornik radova*, Niš 2006, 588–591; G. Knežević, *op. cit. fn. 51*, 312–315.

57 Vid. čl. 3–7 Zakona (2005). U istom smislu vid. čl. 9–16 Zakona (2014). Više o načelima postupka medijacije vid. Lj. Milutinović, *op. cit. fn 51* 41–45; G. Knežević, V. Pavić, *op. cit. fn 5*, 239–242; M. Milošević, *op. cit. fn 51*, 20–22, 46–49; M. Petrović, *op. cit. fn 51*, 100–103.

nativnog rešavanja sporova. Tako, na primer, zakon u članu 9 predviđa da se postupak posredovanja sprovodi dobrovoljno, na osnovu izričite saglasnosti strana, *osim* u spornim odnosima u kojima je posebnim zakonom pokretanje postupka posredovanja predviđeno kao uslov za vođenje sudskog ili drugog postupka.⁵⁸ Istovremeno, zakonodavac u članu 9 Zakona propisuje obavezu sudova i drugih organa pred kojima se vodi spor koji je medijabilan (podoban da bude predmet medijacije) da strankama pruže sva potrebna obaveštenja o mogućnosti primene posredovanja, uključujući i mogućnost da stranke uputi kod posrednika. Ova novina, po našem mišljenju nije ispravno obuhvaćena pojmom načela dobrovoljnosti postupka, i neosnovano se našla u ovom zakonu jer joj je mesto u drugim procesnim zakonima koji regulišu dužnosti sudova i drugih organa u okviru postupaka koje oni vode.⁵⁹ Okolnost da je ovakva obaveza propisana Direktivom Parlamenta i Saveta EU o određenim aspektima medijacije u građanskim i trgovačkim stvarima⁶⁰ (u članu koji nosi naziv pristup medijaciji, a ne kao načelo postupka medijacije) ne znači i da ona mora nužno da bude prenesena u zakon koji se neposredno bavi pitanjima medijacije, već je dovoljno da bude transponovana na odgovarajuće mesto unutar *celokupnog prava države članice* (odnosno ovde države koje se na direktvu ugledala). Direktiva propisuje obavezu postizanja određenog zakonskog rezultata, a izbor sredstava za ostvarenje tog rezultata ostavlja državama članicama.

58 Primera radi, Zakon o parničnom postupku (*Službeni glasnik RS*, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US i 55/2014) je pre izmena iz 2013. godine u članu 193. predviđao da lice koje namerava da podnese tužbu protiv Republike Srbije, *mora* pre podnošenja tužbe Republičkom javnom pravobranilaštvu dostavi predlog za mirno rešavanje spora. Zakon o zabrani diskriminacije (*Službeni glasnik RS*, br. 22/2009) takođe predviđa obavezu poverenika za zaštitu ravnopravnosti da po prijemu pritužbe lica koje smatra da je pretrpelo diskriminaciju predlaži sprovođenje postupka mirenja a pre preduzimanja drugih radnji u postupku (član 38). U sličnom smislu obavezu posredovanja, odnosno mirenja u rešavanju spora u pojedinim situacijama predviđa i Porođični zakon (*Službeni glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015), kao i Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu (*Službeni glasnik RS*, br. 36/2010).

59 Tako čl. 11 Zakona o parničnom postupku predviđa obavezu suda da uputi stranke na medijaciju ili na informativno ročište za medijaciju, u skladu sa zakonom, odnosno da ukaže strankama na mogućnost za vansudsko rešavanje spora medijacijom ili na drugi sporazuman način.

60 Više o ovoj Direktivi vid. V. Čolović, „Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta EU o određenim aspektima medijacije u građanskim i trgovačkim stvarima“, *Evropsko zakonodavstvo* 8/2009, 49–56.

Preostala načela koja su posebno izdvojena u novom zakonu bila su sadržana i u Zakonu iz 2005. godine ali pod drugim nazivom ili kao deo drugog člana/načela. Tako je npr. u novom zakonu prihvatljivost dokaza u drugim postupcima izdignuta na nivo osnovnog načela zakona (član 16), dok ono suštinski pripada osnovnom načelu poverljivosti postupka (član 13 istog zakona). S druge strane, neutralnost (član 14) je pogrešno izdvojena kao načelo postupka posredovanja, jer se tiče samo jedne od dužnosti medijatora (druge dve koje nisu uzdignute na nivo 'načela' postupka jesu nezavisnost i nepristrasnost medijatora).

3.4. Medijacija sa elementom inostranosti

Značajna novina novog Zakona o medijaciji jeste razlikovanje međunarodnog i prekograničnog posredovanja, kao i preciziranje dejstva sporazuma postignutog posredovanjem u prekograničnom sporu.

Tako je članom 5 Zakona iz 2014. godine predviđeno da će se međunarodnim posredovanjem smatrati posredovanje u spornim odnosima sa stranim elementom ako: (1) strane u vreme postizanja saglasnosti o posredovanju imaju prebivalište ili poslovno sedište u različitim državama; i (2) ako država u kojoj strane imaju prebivalište ili poslovno sedište nije država u kojoj treba da se izvrši bitan deo obaveza iz poslovnog odnosa, odnosno država sa kojom je predmet spora najuže povezan. Ukoliko se postupak međunarodnog posredovanja sprovodi na teritoriji Republike Srbije, Zakon strankama ostavlja mogućnost i da ugovore primenu drugog procesnog okvira za takvo posredovanje.⁶¹

Član 6 Zakona iz 2014. godine, s druge strane, definiše posredovanje u prekograničnim sporovima, pri čemu se prekogranični spor definiše kao spor u kom jedna od strana ima prebivalište ili uobičajeno boravište u državi članici Evropske unije, dok ga druga strana nema na dan kada: (i) su se strane sporazumele o posredovanju nakon što je došlo do spora, (ii) je sud odredio posredovanje, (iii) je po nacionalnom zakonu nastala obaveza posredovanja, (iv) je sud kojem je podnesena tužba uputio stranke na posredovanje. Prekograničnim sporom se smatra i onaj spor gde su, po okončanju posredovanja u rešavanju spo-

61 Ova odredba koncipirana je u skladu sa rešenjima koja sadrži UNCITRAL Model Zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju. iz 2002. godine. Vid. http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf.

ra, između istih strana pokrenuti sudski postupak ili arbitraža u državi članici različitoj od onih gde su strane imale stalno ili uobičajeno prebivalište na dan iz prethodnog stava. Značaj posebnog definisanja prekograničnih sporova uočljiv je iz formulacije člana 8 Zakona koji predviđa da ako država članica EU, u skladu sa svojim propisima, garantuje mogućnost strana ili jednoj od njih, uz izričiti pristanak druge strane, da pisani sporazum postignut posredovanjem u prekograničnom sporu postane izvršan, sud u Republici Srbiji će priznati i izvršiti takav sporazum. Dakle, tako postignutom sporazumu daje se dejstvo izvršne isprave ukoliko ispunjava prethodno navedene uslove.⁶² Članovi 6–8 Zakona iz 2014 godine, se međutim, po odredbi člana 51. Zakona neće primenjivati do pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

3.5. Postupak medijacije i dejstva sporazuma o rešavanju spora u medijaciji

U pogledu samog postupka posredovanja izmene zakona se sa- stoje u bitno drukčijoj sistematizaciji pravila za postupak posredovanja pre odnosno posle pokrenutog sudskog postupka, produženju toka postupka sa 30 na 60 dana od dana zaključenja sporazuma o pristupanju posredovanju, kao i preciziranju pojedinih obaveza posrednika tokom postupka posredovanja.

Sporazum o rešavanju spora putem posredovanja, za razliku od važeće formulacije koja zahteva samo potpise stranaka u sporu⁶³, po novom zakonu mora biti potpisan i od strane posrednika i punomoćnika stranaka koje prisustvuju posredovanju.⁶⁴ Nejasni su razlozi zbog kojih se zakonodavac opredelio za izmenu važeće zakonske formulacije, imajući u vidu da postignuti sporazum proizvodi dejstvo samo između stranaka u sporu, te da su samim tim potpisi punomoćnika i

62 Stav 2. člana 8 dalje predviđa da ako je sadržaj sporazuma u državi članici unesen u neku drugu izvršnu ispravu, tako što ga je sud ili drugi nadležni organ potvrdio presudom, odlukom ili drugom izvršnom ispravom u skladu sa pravom države u kojoj je podnet zahtev, na priznanje izvršenja te izvršne isprave primenjuju se pravila merodavna za priznanje tih isprava, a stav 3 da je o predlogu za priznanje izvršenja ovih sporazuma u predmetima iz stvarne nadležnosti privrednih sudova nadležan je Privredni sud u Beogradu, a u ostalim predmetima Viši sud u Beogradu.

63 Član 16 Zakona (2005).

64 Član 26 stav 2 Zakona (2014).

posrednika suvišni. Posrednik nije ni strana u postupku posredovanja, niti svedok da bi se u tom svojstvu potpisivao.

U pogledu troškova postupka novim zakonom je predviđeno njihovo određivanje u skladu sa tarifom o nagradama i naknadama u postupku posredovanja koju donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa,⁶⁵ dok se po starom zakonu ova naknada određivala prema advokatskoj tarifi.⁶⁶

Značajne izmene zakonskih propisa o medijaciji tiču se dejstva posredovanja na rokove zastarelosti i prekluzivne rokove, kao i snage sporazuma o rešavanju spora putem posredovanja kao izvršne isprave. Tako za razliku od Zakona iz 2005 godine kojim pokretanje postupka posredovanja nije uticalo na prekid zastarevanja potraživanja niti na zakonske rokove za pokretanje i vođenje odgovarajućeg postupka (osim izuzetno),⁶⁷ Zakon iz 2014 godine predviđa da pokretanjem postupka posredovanja počinje *zastoj* (ne i prekid) zastarelosti potraživanja u odnosu na zahtev povodom koga se sprovodi postupak, a koji ne može trajati duže od 60 dana. U istom smislu zakonom određeni poseban rok za podnošenje tužbe ne teče dok postupak posredovanja traje, ali ne duže od 60 dana.⁶⁸ Na ovaj način je sačuvana potreba eliminacije zloupotrebe posredovanja (ne utiče na prekid zastarelosti), uz istovremeno podsticanje primene posredovanja (utiče na zastoj zastarelosti), i sprečavanje korišćenja posredovanja kao instrumenta odugovlačenja konačnog rešenja spora (propisivanjem roka od 60 dana). Upitno je, međutim, da li bi strani sud pred kojim bi se postavilo pitanje protoka roka zastarelosti primenio ili uzeo u obzir ovu odredbu ako je pravo merodavno za pravni odnos (a time i za zastarelost potraživanja) neko drugo pravo, a ne pravo Republike Srbije.

Zakon iz 2005. godine je sporazumu postignutom u postupku posredovanja davao snagu vansudskog poravnjanja ako je sastavljen u pisanoj formi i nije protivan javnom poretku, dok je tako postignut sporazum koji je na zapisnik uzeo sudija imao dejstvo sudskog poravnjanja, pa samim tim i izvršne isprave.⁶⁹ Zakon iz 2014. godine predvi-

65 Član 29 Zakona (2014).

66 Član 30 Zakona (2005).

67 Član 11 Zakona (2005).

68 Član 25 Zakona (2014).

69 Član 16 Zakona (2005).

da da će sporazum o rešavanju spora putem posredovanja (koji mora biti u pisanoj formi) po pravilu imati snagu vansudskog poravnanja, ali dozvoljava i da ovakav sporazum ima snagu izvršne isprave (ako je reč o sporazumu podobnom za prinudno izvršenje) ako su ispunjeni sledeći uslovi: (1) ako sadrži izjavu dužnika kojom pristaje da poverilac na osnovu sporazuma o rešavanju spora putem posredovanja, nakon dospelosti potraživanja može pokrenuti postupak prinudnog izvršenja (klauzula izvršnosti); i (2) ako su potpisi strana i posrednika overeni od strane suda ili javnog beležnika.⁷⁰ Iako je i ovo rešenje podložno kritici,⁷¹ davanjem snage izvršnog naslova sporazumu postignutom u medijaciji potencijalno je unapređen pravni okvir za odvijanje medijacije u Srbiji i njenu dalju popularizaciju. Međutim, ostaje nejasno zašto uopste posrednik potpisuje sporazum o rešavanju spora, nejasno je i zašto zakonodavac insistira na overi potpisa posrednika na sporazumu za svrhe davanja izvršnog naslova ovako postignutom sporazumu.

Bitna novina je i to da se po Zakonu iz 2014. godine, ako se postigne sporazum o rešavanju spora putem posredovanja nakon pokrenutog sudskog ili drugog postupka do zaključenja prvog ročišta za glavnu raspravu, stranke mogu osloboditi plaćanja sudskih, odnosno administrativnih taksi, u skladu sa zakonom koji uređuje sudske, odnosno administrativne takse.⁷² I na ovaj način je zakonodavac pokušao stranama u sporu ukazati na prednosti medijacije, odnosno uticati na povećanje učestalosti njenog korišćenja nakon pokretanja sudskog ili drugog postupka, čime će se brže završavati predmeti iz kojih je posredovanje nastalo, uz istovremeno smanjeno opterećenje državnog aparata. Korisna je i novina kojom se obezbeđuju tehnički uslovi za sprovođenje posredovanja u slučaju kad se postupak posredovanja pokreće u toku sudskog postupka.⁷³

70 Član 27 Zakona (2014).

71 Smatramo da bi primerenije bilo da se snaga izvršne isprave dala samo onom sporazumu koje je na zapisnik uzeo sudija, službeno lice koje rešava u upravnoj stvari ili drugo lice koje vrši javna ovlašćenja (npr. javni beležnik). Ovo iz razloga što medijator koji učestvuje u postupku posredovanja ne mora biti pravnik, te samim tim ne može vršiti proveru usaglašenosti postignutog sporazuma javnom poretku Republike Srbije.

72 Član 31 Zakona (2014).

73 Član 32 Zakona (2014).

3.6. Medijator (posrednik u rešavanju spora)

Sama ličnost medijatora (posrednika), kao fizičkog lica koje je nezavisno i neutralno lice u odnosu na strane u sporu na sličan način je definisano u oba zakona.⁷⁴ U istom smislu i uslovi za obavljanje posredovanja su slično postavljeni te se od posrednika traži da ima visoku stručnu spremu, da je završilo osnovnu obuku za posrednika, te da je upisano na odgovarajući spisak posrednika (po zakonu iz 2005. taj spisak je vodio predsednik suda ili drugog organa koji imenuje posrednika,⁷⁵ dok po novom Zakonu Registar posrednika vodi ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa⁷⁶).

Insistiranje na visokoj stručnoj spremi bilo je na meti kritike stručne javnosti od donošenja zakona iz 2005. godine te nije jasno zašto je zakonodavac zadržao ovaj uslov imajući u vidu da, u zavisnosti od vrste spora, ulogu posrednika može kvalitetno obavljati i lice bez stručne spreme pa čak i sa osnovnom stručnom spremom (npr. automehaničar u sporu koji se tiče kvaliteta izvršene popravke automobila). Ovo potvrđuju i iskustva iz drugih zemalja. Takođe, insistiranje na formalnoj obuci za posrednika nam se ne čini opravdanim ako se uzme u obzir da Zakon o arbitraži (a i strani propisi kojima se reguliše arbitražna materija) ne zahteva ništa slično kao kvalifikaciju za arbitra, iako, za razliku od posrednika, arbitar donosi odluku koja je izjednačena po snazi sa pravnosnažnom i izvršnom sudskom odlukom.⁷⁷

Zakon iz 2005. godine je takođe zahtevao da posrednik ne može biti lice koje je pod istragom ili koje je osuđeno za namerno počinjeno krivično delo, dok Zakon iz 2014. godine ovaj uslov ublažava i predviđa da posrednik ne može biti lice koje je osuđivano na bezuslovnu kaznu zatvora za krivično delo je ga čini nedostojnim za obavljanje poslova posredovanja.⁷⁸

74 Više o veštinama za obavljanje uloge medijatora vid. Lj. Milutinović, *op. cit. fn 51*, 64–66; M. Milošević, *op. cit. fn 51*, 28–30.

75 Član 19 Zakona (2005).

76 Član 42 Zakona (2014).

77 Po članu 19 Zakona o arbitraži arbitar može biti svako fizičko lice koje je poslovno sposobno, bez obzira na državljanstvo. Arbitar mora imati svojstva koja su stranke sporazumom utvrdile. Arbitar mora biti nepristrasan i nezavisan u odnosu na stranke i predmet spora. Arbitar ne može biti lice koje je osuđeno na bezuslovnu kaznu zatvora, dok traju posledice osude..

78 Upor. čl. 20 Zakona (2005) i čl. 33 Zakona (2014).

Novi zakon, za razliku od prethodnog, ne zahteva da posrednik ima određen broj godina radnog iskustva u postupcima rešavanja sporova i konflikata, što smatramo korisnom izmenom jer se treba omogućiti da se posredovanjem bave i lica koja nemaju takvo radno iskustvo. Takođe, uslov dostojnosti za obavljanje posredovanja, izuzev u delu obuhvaćenim uslovom da posrednik ne može biti lice koje je osuđivano na безусловnu kaznu zatvora za krivično delo je ga čini nedostojnim za obavljanje poslova posredovanja, se više ne zahteva. S druge strane, novi Zakon zahteva da posrednik mora biti poslovno sposobno lice, što dovodi u pitanje mogućnosti korišćenja vršnjačke medijacije. Iako je ovo rešenje suštinski (iako ne eksplicitno) sadržao i stari zakon, smatramo da bi trebalo ponovo razmotriti potrebu insistiranja na ovom uslovu.

Novi Zakon takođe zahteva da posrednik mora imati dozvolu za posredovanje koju izdaje, obnavlja i oduzima ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa u skladu sa Zakonom propisanom procedurom.⁷⁹ Za obnavljanje dozvole se, između ostalog, zahteva i da posrednik priloži dokaze da je imao najmanje deset časova stručnog usavršavanja za posrednika u toku jedne godine, i najmanje pet posredovanja za vreme važenja dozvole za posredovanje.⁸⁰ Insistiranje na kontinuiranom stručnom usavršavanju posrednika ne smatramo opravdanim iz istih razloga iz kojih stručno usavršavanje posrednika ne smatramo bitnim uslovom za obavljanje poslova posredovanja. Sistem dozvola i vođenja (obaveznog) registra posrednika takođe smatramo suprotnim osnovnim idejama i smislu posredovanja, a naročito imajući u vidu to da se ni u Srbiji, a ni drugde, ne izdaju dozvole za arbitriranje, ulogu odgovorniju i značajniju od uloge medijatora.

U sporovima sa stranim elementom i po novom i po starom zakonu posrednik može biti i strani državljanin ako je ovlašćem da obavlja poslove posredovanja u drugoj državi, s tim da novi Zakon tu mogućnost uslovljava postojanjem reciprociteta.⁸¹ Po novom Zakonu posrednik može biti i državljanin države EU, pod uslovom da je ovlašćen da se bavi posredovanjem u toj državi.⁸² Za razliku od prethodnog zakona, po novom zakonu se srpsko državljanstvo uzima kao bitan

79 Vid. čl. 36– 42 Zakona (2014).

80 Čl. 39 stav 3 Zakona (2014).

81 Čl. 33 stav 4 Zakona (2014).

82 Čl. 33 stav 5 Zakona (2014). Ovaj stav se, međutim, po odredbi člana 51. Zakona neće primenjivati do pristupanja Srbije Evropskoj uniji.

uslov za obavljanje poslova posredovanja izuzev u prethodno opisanim situacijama. Ovakva je restrikcija teško razumljiva. Po Zakonu o arbitraži, s druge strane, državljanstvo arbitra je izričito isključeno kao jedan od uslova za obavljanje uloge arbitra.⁸³ Po prirodi stvari, međutim, za očekivati je da će postupak posredovanja između srpskih strana na srpskom jeziku obavljati stručnjak srpskog državljanstva. Ali ne čini nam se opravdanim da tu mogućnost ne prepustimo i hrvatskom, crnogorskom ili drugom stručnjaku čije jezičke kompetencije i iskustvo u medijaciji to dozovoljavaju, i kad stranke na tome insistiraju.

Za razliku od prethodnog zakona koji nije ograničavao učešće sudija kao posrednika (izuzev ako je reč o sudećem sudiji koji postupa u predmetu povodom sporu između stranaka), niti mogućnost da za svoj rad dobiju adekvatnu naknadu, novi Zakon predviđa da sudije mogu obavljati posredovanje isključivo van radnog vremena i bez naknade (takođe izuzev ako je reč o sudećem sudiji). Smatramo da je ovo rešenje korisno iz razloga što obezbeđuje da se sudije tokom radnog vremena posvete svom poslu – rešavanju nagomilanih predmeta, dok se drugim profesijama ostavlja više mogućnosti za bavljenje poslom posrednika.

Imenovanje posrednika zasniva se na sporazumu stranaka. Ukoliko sporazum izostane, stranke se mogu obratiti predsedniku suda odnosno starešnini drugog organa koji određuje posrednika sa Spiska posrednika po redosledu na Spisku (po Zakonu iz 2005. godine), odnosno bez obzira na redosled u Registru (po Zakonu iz 2014. godine).⁸⁴ Dok je Zakonom iz 2005. izričito bilo predviđeno da posrednik ne može da bude advokat koji zastupa jednu od strana u postupku ili ju je ranije zastupao, niti njen zakonski zastupnik ili staralac ili je to bio, novi zakon ne sadrži ovakvu odredbu.⁸⁵ Razlozi za izuzeće posrednika se, međutim, nisu promenili.⁸⁶

Dužnosti i odgovornost posrednika su takođe na sličan način regulisane, s tim da je novim zakonom predviđena i obaveza posrednika da poštuje Etički kodeks posrednika koji donosi ministar nadležan za poslove pravosuđa, postupanje u porodičnim sporovima u skladu sa načelom zaštite najboljeg interesa deteta, dužnost podnošenja obračuna troškova strankama kao i dužnost da resornom ministarstvu

83 Član 19. stav 1 Zakona o arbitraži.

84 Upor. čl. 21 Zakona (2005) i čl. 20 Zakona (2014).

85 Upor. čl. 22 Zakona (2005) i čl. 21 Zakona (2014).

86 Upor. čl. 23 Zakona (2005) i čl. 22 Zakona (2014).

podnosi godišnji izveštaj o obavljenim posredovanjima.⁸⁷ Uvođenje obaveze poštovanja Etičkog kodeksa posrednika smatramo korisnom izmenom, s tim da ne smatramo da je nadležnost za donošenje ovog kodeksa pravilno utvrđena (ministar umesto strukovnog udruženja⁸⁸). Isto tako sporno je i proširenje odgovornosti posrednika za slučaj grube nepažnje, naročito ako se ima u vidu da je odgovornost sudija važećim propisima predviđena samo za slučajeve namernog nezakonitog postupanja i postupanja suprotno etičkom kodeksu (u većoj meri).⁸⁹

Posebno je novim zakonom uređen postupak izdavanja dozvola za posredovanje⁹⁰, kao i obuka posrednika.⁹¹ Prethodno smo već naveli da ne smatramo opravdanim „licenciranje“ posrednika, naročito imajući u vidu da slične odredbe u Zakonu o arbitraži ne postoje, dok insistiranje na kontinuiranoj obuci posrednika (i arbitara) podržavamo, ali ne kao jedan od zakonskih uslova za obavljanje uloge posrednika.

3.7. Zaključne napomene

Iako je donošenje zakona o medijaciji (i starog i novog) bilo uslovljeno legitimnim potrebama rasterećenja sudskog sistema i obezbeđenja olakšanog puta pravnim i fizičkim licima da do rešenja svog spora dođu, činjenica je da od donošenja prvog zakona medijacija nije ispunila inicijalna očekivanja, te da se retko koristi u praksi. Razloge za ovaj ‘neuspeh’ možemo tražiti i u manjkavostima prethodnog pravnog okvira, ali i u nedovoljnoj agilnosti državnog aparata da medijaciju približi stručnoj i drugoj javnosti, kao i u nespornoj ‘parničarskoj prirodi’ stranaka sa ovih prostora. Najveći nedostatak, međutim, vreme je pokazalo, sastojao se u slabom funkcionisanju Centra za medijaciju, koji je u međuvremenu i prestao sa radom.

Nedostatak znanja javnosti o prednostima i karakteristikama medijacije svakako neće biti ublažen činjenicom da se zakonodavac opredelio da istovremeno sa izmenom odgovarajućih rešenja u pogle-

87 Čl. 34 Zakona (2014).

88 25. oktobra osnovano je Nacionalno udruženje medijatora Srbije (NUMS) sa ciljem promocije medijacije kao alternativnog načina rešavanja sukoba i unapređenje uslova za primenu medijacije u svim sferama, vid. www.nums.rs.

89 Čl. 6 stav 2 i čl. 90 Zakona o sudijama, *Službeni glasnik RS*, br. 116/2008, 58/2009 – odluka US, 104/2009, 101/2010, 8/2012 – odluka US, 121/2012, 124/2012 – odluka US, 101/2013, 111/2014 – odluka US i 117/2014.

90 Vid. čl. 36–42 Zakona (2014).

91 Vid. čl. 33–46 Zakona (2014).

du postupka medijacije, i za izmenu naziva samog zakona. Naime, iz naziva zakona je izostala reč medijacija (Zakon o posredovanju-medijaciji se sad zove Zakon o posredovanju u rešavanju sporova), koja je u međuvremenu, za devet godina primene prethodnog zakona, postala prepoznatljiv termin u stručnom i laičkom govoru. Novi naziv zakona sad može stvarati dodatnu zabunu da li reč o istom ili pa nekom drugom postupku, različitom od medijacije, na koji se barem mali deo stručne i laičke javnosti do sad navikao.⁹² Dodatno, izraz posredovanje se u našem jeziku, pravu i praksi tradicionalno koristi za označavanje drugih delatnosti koje ne stoje ni u kakvoj vezi sa delatnošću medijacije. Uostalom i Direktiva EU koja je jedan od izvora koji je služio kao model za sačinjavanje novog zakona u nazivu sadrži reč medijacija (Direktiva 2008/52/EC Evropskog parlamenta i Saveta EU o određenim aspektima *medijacije* u građanskim i trgovačkim stvarima), a ovaj termin je u širokoj upotrebi i u drugim delovima sveta.

Iako se u određenim novim zakonskim rešenjima primećuje značajan pomak u odnosu na rešenja iz 2005. godine, naročito u delu kojim se sporazumu u postupku posredovanja pod određenim uslovima daje dejstvo izvršne isprave, kao i u pogledu uticaja medijacije na tok zastarelosti i prekluzivne rokove, čini nam se da se po drugom pitanjima učinio izvesan korak u nazad, a naročito u delu koji se tiče licenciranja i obuke medijatora kojim su, po našem mišljenju, prevelike nadležnosti date Ministarstvu pravde, sve i ako se ove aktivnosti smatraju opravdanim kao uslov za obavljanje posredovanja u rešavanju sporova. Za razliku od nacрта zakona koji je bio usvojen od strane Vlade 2011. godine i upućen Skupštini na usvajanje, a koji je predviđao Komoru medijatora kao važno strukovno telo nadležno za obavljanje predmetnih poslova (a pod nadzorom resornog ministarstva), novi Zakon ne usvaja to rešenje već sva ovlašćenja za izdavanje dozvola i obuku medijatora koncentriše u rukama Ministarstva.⁹³ Iako iz obrazloženja zakona proizlazi da su razlozi za ovakvo postupanje obezbeđenje zadovoljavajućeg nivoa kvlaiteta

92 S druge strane, u Obrazloženju zakona se navodi da je naziv ovog zakona izabran imajući u vidu da je „pojam posredovanja u rešavanju sporova približniji duhu srpskog jezika“, a da je pojam medijacije „izazivao nerazumevanje prosečnog građanina,“ mada nisu navedeni dokazi za takav stav.

93 U međuvremenu je došlo do konstituisanja nove Vlade, a predlog Zakona o medijaciji, sa ostalim predlozima zakona koji su bili u skupštinskoj proceduri povučen i vraćen na razmatranje u Ministarstvo pravde i državne uprave. Naljudno je osnovana nova radna grupa sa zadatkom da sačini novi nacrt zakona koji je 2013. godine i objavljen na sajtu Ministarstva, usvojen maja 2014.

posredovanja i stvaranje preduslova za permanentno unapređenje prakse, ne vidimo razloge zbog kojih se ovaj cilj nije mogao ostvariti delegiranjem navedenih nadležnosti strukovnom udruženju medijatora odnosno Komori medijatora. Ovo naročito imajući u vidu da je Ministarstvo dalo saglasnost na odredbe Zakona o javnom beležništvu koje predviđaju i obezbeđuju osnivanje strukovne komore javnih beležnika nad kojom nadzor vrši resorno ministarstvo.⁹⁴ Dodatno, relevantni međunarodni standardi na koje se Obrazloženje zakona poziva ne poznaju ovakav sistem licenciranja medijatora već samo insistiraju da države obezbede kvalitetan sistem kontrole medijacije. Jedno je izvesno, usvajanje novog zakona o medijaciji i njegovim stupanjem na snagu 1. januara 2015. godine nije dovoljno da obezbedi razvoj medijacije u Srbiji ukoliko usvajanje zakona ne bude praćeno nizom drugih aktivnosti usmerenih ka popularizaciji medijacije na ovim prostorima i ukoliko izostane dobra saradnja svih onih koji se u Srbiji ovim poslom bave.

Dr Vladimir Pavić

Dr Milena Đorđević

NOVELTIES IN LEGAL FRAMEWORK FOR ADR IN SERBIA

This paper analyzes recent changes of the institutional framework for arbitral dispute resolution in Serbia. The authors point out to differences between the “inherited” state and new legal solutions, with relevant comparisons with the experiences from the region. The authors also analyze the differences of the Law on Mediation with critical overview of the new provisions. Finally, the authors conclude with the suggestions for change of the pertinent legal framework for mediation and arbitration in Serbia, having in mind the need for the overall increase of efficacy of the alternative dispute resolution system in Serbia.

Key words: *Arbitration. – Arbitral practice. – Arbitral institutions. – Arbitration rules. – Mediation. – Mediator.*

godine, stupio na snagu 2. juna 2013. godine, a koji će se primenjivati od 1. januara 2015. godine saglasno članu 51. Zakona.

94 Zakon o javnom beležništvu, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – dr. zakon, 93/2014 – dr. zakon, 121/2014 i 6/2015.